

К.К.Кудажы
«Дуруяалар -
эжеш куштар»

Кичээл-сайгарылга

Кичээлдін сорулгазы:

- Чогаалдын утказын болгаш тургузуун, ында кирген омур-хевирлерни дамчыштыр сайгарар.
- Дуруяалар кажан-даа чааскаан чорбас, эштиг чоруур, бот-боттарынга бердинген болгаш ынакшылдын, шынчы чоруктун символу дээрзин чогаал дамчыштыр билиндирер.
- Аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.

К.К.Кудажынын чогаадыкчы ажылынга кыска беседа

- К.К.Кудажы деп кымыл ол?
- Оон кандыг-кандыг чогаалдарын билир силер?
- Ол чечен чогаалдын кайы жанрларынга хойу-биле бижип чорааныл?
- Оон чогаалдарынын онзагай шынары чудел?

Кичээлдин эпигравы

Эрте шагда уе-дуптен тыва киж
Эжеш кушче октуг боозун арнып чорбаан.
Эжеш бурган чудулгеден артык сагып,
Эртинe дег ыдыктыг деп санап келген.

А.Даржай

- Орус чоннун демдек тайылбырында: «Эрте чазын дуруяаларны бир дугаар корген кижиге удаваанда куда-доюн дужурер»
- Эжеш дуруяалар ангы-ангы чоннарнын культуразында шынчы ынакшылдын, ынакшылга бердингенинин база ааскежиктин, узун назыннын, мерген угааннын символу болуп турар.
- Дуруяалар, оларнын «куу дуруяалар» дээр хевири, чугле ийи чуурга торуур, олар частып кээрге чедир олар денге чуургаларны базып, бирээзин бирээзи азырап, денге остурер.

-Дуруяаларны корем!

Шынап-ла, ийи дуруяа
Улуг-Хемни ору ужуп чоктап
чыткан.

Кижинин сарыылы бирги черге
турар ужурлуг.

Кижинин угааны эки болза,
хевири ала чайгаар-ла чараш
апаар.

К.

Кудажы

Овур-хевирлернин чуулдешкээ

Эртенги
эжеш
дуруяапар

Оля биле Коля

Чангыс дуруяа

Оля

Оолдарлыг
эжеш
дуруяапар

Ольга,
Николай
уруу Айлашка

Чогаалдын
сюжеттиг
хогжулдези

Олянын
кылдыныгларынга
дууштур ажыглаттынган
уран-чечен аргалар

Экер Эресовичинин
сагыжынга кирип
келген бодалдары

Оля биле Колянын
автобуска
коступ келири

Олянын автобуска
чааскаан коступ
келири

Олянын уруу-биле
коступ келири

Айлашка
иешкилернин
болгаш ачазы
Николайнын коступ
келири

<p>Оля биле Колянын автобуска коступ келири</p>	<p>Оля эриин ажып чораан аас-кежиин то-чая хулумзурээн</p>	<p>Экер Эресовичинин сагыжынга эртенги ийи дуруяа кирер</p>
<p>Олянын автобуска чааскаан коступ келири</p>	<p>Олянын тону тарлай берген; хун келген тудум, ооктери чедишпестеп бар чыткан</p>	<p>«Халаптыг аныяктардыр ийин! Амгы шагнын аныяктарын чуу дээрил аан?!...»</p>
<p>Олянын уруу-биле коступ келири</p>	<p>Олянын портфели, чаактары-даа соолбургай. Ында кызыл-кызыл долбаннар чок, карак - тарынын одунун суларгайы кончуг, эриннери хан чок болгаш мунгаргай.</p>	<p>«Ам-даа чааскаан хевээр. Бир эвес мээн уруумну ынчаар каапкан болза, ол куурумчуну хул ыйба кылып каар ийик мен.»</p>
<p>Айлашка иешкилернин болгаш аказы Николайнын коступ келири</p>	<p>Мурнуку эжиктен хоглуг каткы кирип орган: ол каткы тараа дег тодуг, ары чигири дег чаагай, хат-салгын дег чиик, айыраё чечек дег чараш болган.</p>	<p>«Эр кижии биле херээжен кижии каттыжып алгаш, чугле ынчан будун кижии болур чуве-дир ийин.»</p>
	<p>Ольганын эриннери тодуг, кызыл, оорушку долган...</p>	

«Эр кижиг биле херээжен
кижиг каттыжып алгаш,
ч\гле ынчан б\д\н кижиг
болур ч\ве-дир ийин»

К.Кудажы

Чааскаан арткан дуруяа

Чалгыннарын донган чуве дег эштип алган, боостаазы когдегер, уну шала дунук. Чугле оон ак оеэ куурарып, чалгыннары чылдын-на улам карарып бар чыткан, хорээнде чогдурунун дугу чудап, увурерип калган. Удууру ковудээн, ажыг-шужугнун уржуу-ла ыйнаан...

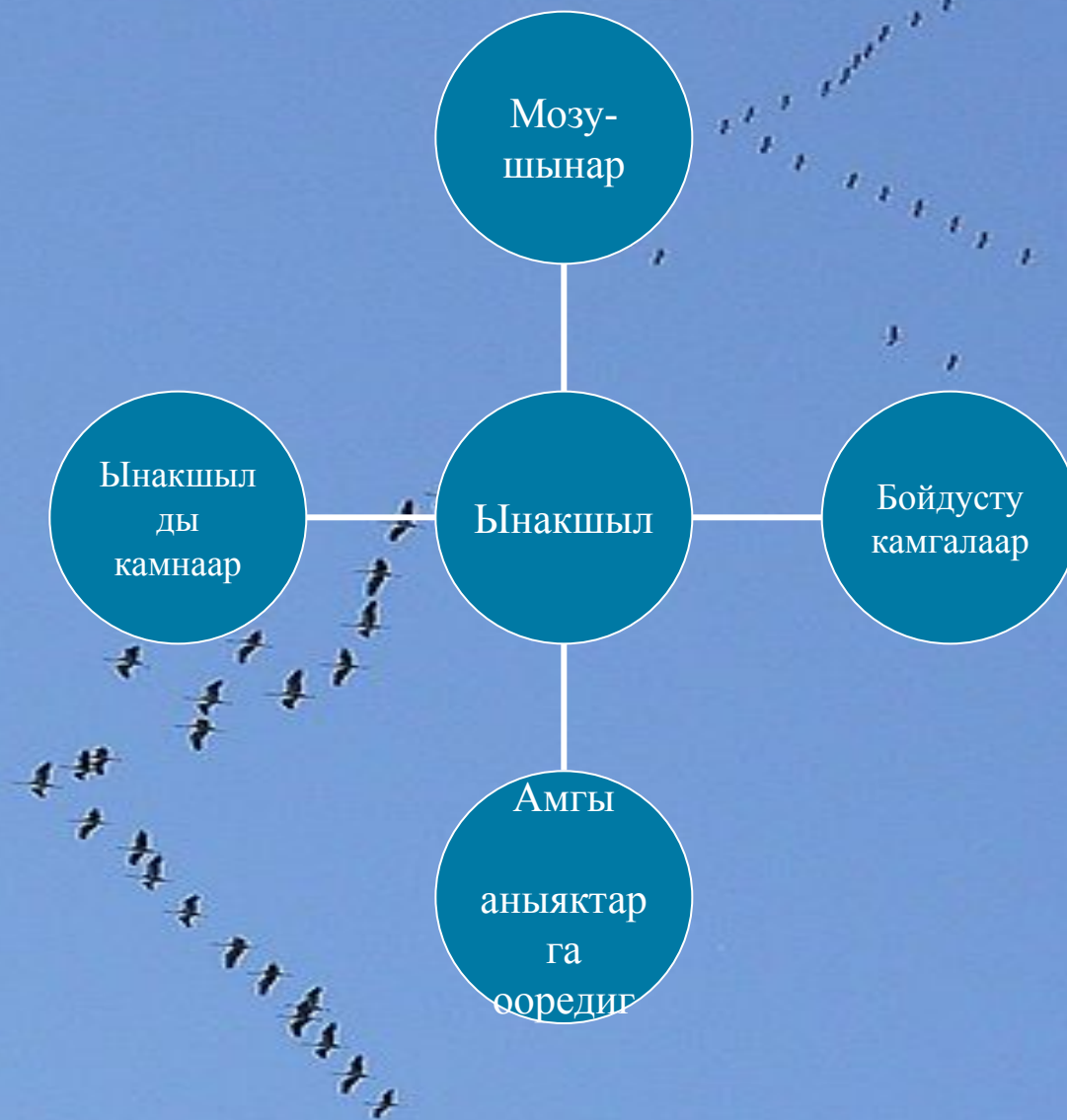
Чогаалга хамаарышкан ниити айтырыглар.

- Экер Эресовичинин овур-хевири кандыгыл?
- Оон кылдыныглары ажыл-ижи чул?
- Маадырнын кол бодалдары кандыг туннелге келирил?
- Чогаалда болуушкуннарнын болуп турар черин, уезин тодарадынар?
- Чогаалдын тема, идеязы дугжуп турар бе?
- Чогаалда кол темадан ангыда кандыг темалар кодуртунуп турарыл?

- Ийе,
Дуруяалар - эжеш
куштар...

Чогаалдын темалары

Улуу-биле четтирдим!!!

